

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

OBECNOŚĆ KOŚCIOŁA W ŻYCIU GOSPODARCZYM

Człowiek przeżywa obecnie nowy okres swojej historii, w którym głębokie i szybkie zmiany rozprzestrzeniają się na cały świat. Przemiany te, wywierające wpływ na życie społeczno-gospodarcze, polityczne i religijne, niosą ze sobą nie tylko pozytywne zmiany, ale i niemałe trudności. Można powiedzieć, że nigdy dotąd ludzkość nie obfitowała w tak wielkie bogactwa, możliwości i potęgę gospodarczą jak obecnie, a równocześnie duża część mieszkańców świata cierpi głód, nędzę i nie ma dostępu do dóbr kultury i osiągnięć współczesnej techniki¹. Sytuacja taka stanowi wzywianie dla wielu instytucji, w tym także dla Kościoła.

Cel, jaki nakreślił Chrystus Kościołowi, nie ma charakteru politycznego, gospodarczego lub społecznego (KDK 42). Będąc wspólnotą uczniów Chrystusa, prowadzonych przez Ducha Świętego, Kościół zmierza ku przyszłemu Królestwu Bożemu. Ma więc do spełnienia misję religijną. Charakterystyczną domeną działania Kościoła jest głoszenie Ewangelii i przepajanie całej ziemskiej rzeczywistości duchem ewangelicznym. Dotyczy to także sfery życia gospodarczego. Uzasadnione jest zatem pytanie, w jaki sposób Kościół ma być obecny w życiu gospodarczym. Poszukując odpowiedzi na tak sformułowany problem, trzeba najpierw ukazać funkcję, jaką powinien pełnić Kościół

Dr MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – adiunkt Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: Klasztor oo. Franciszkanów – Dom Studiów bł. J. Dunsza Szkota, ul. Parysa 40, 20-712 Lublin; tel. 526-75-60; e-mail: mfialkowski@franciszkanie.pl; www.dom.studiow.franciszkanie.pl

¹ A. B a r d e c k i. *Kościół epoki dialogu*. Kraków 1966 s. 287

w dziedzinie życia gospodarczego (I), następnie zasady, którymi powinno rządzić się życie gospodarcze (II), wreszcie działalność katolików świeckich w sektorze życia gospodarczego (III).

Mówiąc o życiu gospodarczym, mamy na myśli działalność gospodarczą człowieka, której celem jest zaspokojenie jego potrzeb materialnych i duchowych. Działalność gospodarczą należy rozpatrywać w szerokim znaczeniu, uwzględniając nie tylko działalność poszczególnych osób, ale i aktywność gospodarczą całej społeczności²

I. FUNKCJA PROFETYCZNO-KRYTYCZNA KOŚCIOŁA

Dziedzina życia gospodarczego wydaje się na pozór odległa od zainteresowań Kościoła. Nierzadko ośrodki mające istotny wpływ na kształtowanie się sfery gospodarczej prezentują obojętność i niezależność wobec problematyki moralnej. Obecność i zaangażowanie Kościoła w dziedzinie życia gospodarczego należy rozumieć i rozważać, mając na uwadze misję Kościoła oraz w świetle zasady autonomii rzeczywistości ziemskiej. Chociaż Kościół jest społecznością ludzką i wraz z ludzkością doświadcza tego samego ziemskiego losu co świat, jest jednak rzeczywistością transcendentną, mającą swoje źródło i przeznaczenie pozaziemskie³ Ludzie włączeni do Kościoła i realizujący cele religijne nie są przez to wyłączeni ze społeczności ziemskiej. Członkowie Kościoła nadal pozostają członkami ziemskiej społeczności, uczestnicząc solidarnie w ziemskim losie świata. Należy zaznaczyć, że Kościół, angażując się w rozwój świata, musi z jednej strony pamiętać o swoim pierwszoplanowym celu i nie dopuścić do zredukowania swej misji wyłącznie do obowiązków ziemskich, a z drugiej nie powinien eksponować wyłącznie celów nadprzyrodzonych, unikając w ten sposób wyobcowania z rzeczywistości materialnej⁴

Cz. S t r z e s z e w s k i. *Katolicka nauka społeczna*. Lublin 1994 s. 575-577;
J. M a j k a. *Etyka życia gospodarczego*. Wrocław 1982 s. 69-73.

³ A. Z u b e r b i e r. *Materiały do teologii praktycznej*. Warszawa 1974 s. 118.

⁴ J. S i e g. *Refleksja soboru nad obecnością Kościoła w świecie współczesnym*. W: *Kościół w świetle soboru*. Red. H. Bogacki, S. Moysa. Poznań 1968 s. 510-511; G. P h i l i p s. *Kościół w świecie współczesnym*. „Concilium” Wybór artykułów 1-10:1965. Poznań 1968 s. 409.

Angażując się w dziedzinę życia gospodarczego, Kościół powinien szanować autonomię rzeczywistości ziemskiej. Przysługuje ona rzeczywistości stworzonej w tym sensie, że ma własne prawa i wartości (KDK 36). Zadaniem człowieka jest poznawanie tych praw i wartości, pamiętając, że wszystkie rzeczy zostały stworzone przez Boga, dzięki czemu mają swoją trwałość, prawdziwość, dobroć oraz własny porządek, który należy uszanować. W planach Bożych każda dziedzina życia ma dla człowieka właściwe znaczenie, służy mu w jego wielokierunkowym rozwoju. Autonomia rzeczywistości ziemskiej nie zakłada jej absolutnej niezależności. Oznacza to, że nie jest to autonomia równoznaczna z niezależnością od Stwórcy (KDK 36) i z wyłanianiem się spod wszelkich norm prawa naturalnego i stanowionego (KDK 41). Szanując autonomię i wartość rzeczy ziemskich, chrześcijanin nie może dopuścić do tego, aby któraś z nich przysłoniła mu Boga. Konieczne jest także wzięcie pod uwagę faktu, że świat naznaczony jest grzechem i jego skutkami⁵

Posłannictwo Kościoła w dziedzinie gospodarczej różni się od zadań i uprawnień władz politycznych i społeczno-gospodarczych. Kościół troszczy się o ziemski wymiar dobra wspólnego z racji jego ukierunkowania na najwyższe Dobro i cel ostateczny. Stara się zaszczepić właściwe postawy wobec dóbr ziemskich i stosunków społeczno-gospodarczych (KKK 2420). Nie dając szczegółowych wskazań w dziedzinie gospodarczej, wlewa światło i siłę, nadzieję i odwagę, które są niezbędne do działań na rzecz sprawiedliwego społeczeństwa, formułując równocześnie krytyczny osąd wobec wszelkich przejawów niesprawiedliwości i formułując idee przewodnie dla kształtowania ładu gospodarczego (zob. KDK 76).

W dziedzinie życia gospodarczego Kościół pełni funkcję profetyczno-krytyczną. Należy ona, jak podkreśla Jan Paweł II, do ewangelizacyjnego posłannictwa Kościoła (SRS 41). Dzięki niej ma on prawo oceny istniejącej sytuacji gospodarczej oraz wskazywania kierunków odnowy w duchu Ewangelii i zasad etyczno-społecznych. Zarówno przez podejmowane działania, jak i przez zaniedbania Kościół może wywierać duży wpływ na sferę życia gospodarczego. Wiąże się to z koniecznością odczytywania znaków czasu i związanej z nimi adekwatnej reakcji Kościoła⁶

⁵ G. T h i l s. *Działanie ludzkie w świecie*. „Ateneum Kapłańskie” 62:1970 nr 368 s. 335-344; M-D. C h e n u. *Consecratio mundi*. „Znak” 17:1965 nr 132 s. 756.

⁶ R. K a m i ń s k i. *Kościół a życie publiczne jako problem pastoralny*. W: *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*. Red. K. Góźdz [i in.]. Lublin 2004 s. 111-112.

Kościół spełnia swoją funkcję profetyczno-krytyczną, gdy sprzeciwia się ideologiom, które opierając się na niepełnych i błędnych koncepcjach, budują systemy gospodarcze godzące w dobro osoby ludzkiej, naruszające jej prawa, a nawet uniemożliwiają jej właściwy rozwój. Podobnie zdecydowanie Kościół występuje przeciw niesprawiedliwości w życiu gospodarczym, nieładowi społecznemu, korupcji i uciskowi⁷ W dziedzinie życia gospodarczego ma być rzecznikiem sprawiedliwości i miłości społecznej, a także obrońcą tych, których dotyczą rozmaite formy niesprawiedliwości⁸ Rozwój ekonomiczny musi spełniać takie warunki, aby służył rozwojowi osoby ludzkiej, usuwając równocześnie ogromne różnice gospodarczo-społeczne. Głos Kościoła w tej sferze jest dopominaniem się o pełny awans każdego człowieka, bez względu na jego rasę, pochodzenie czy miejsce zamieszkania. Spojrzenie Kościoła sięga dalej, poza doczesność, ukazuje eschatologiczne przeznaczenie człowieka, który przez doczesne zaangażowanie, przepajanie duchem ośmiu błogosławieństw swojej działalności ukazuje obecność Boga w świecie, kroczącego wraz z człowiekiem trudnymi drogami życia gospodarczego⁹

Wypełniając funkcję profetyczno-krytyczną, Kościół nie może zapominać, że sam jest podmiotem gospodarczym jako pracodawca, właściciel i inwestor. Wszystkie zasady moralne, które dotyczą sprawiedliwego funkcjonowania wszelkich przedsięwzięć gospodarczych, dotyczą także Kościoła i w tej dziedzinie musi on stanowić przykład. Jest to jeden z wyznaczników jego wiarygodności. Wymaga to między innymi przestrzegania prawa pracy, uczciwego traktowania i słusznego wynagrodzenia pracowników, równouprawnienia kobiet i mężczyzn, stosowania się do obowiązujących przepisów w sferze życia gospodarczego, jasnego rozliczania się przed społeczeństwem ze stanu swoich finansów, posiadłości i sposobu ich wykorzystania¹⁰

Kościół nie ma gotowych rozwiązań skomplikowanych problemów gospodarczo-społecznych, ale nauka społeczna Kościoła zawiera zasady, których przestrzeganie jest niezbędne do zbudowania sprawiedliwego systemu gospo-

⁷ *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego*. W: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Warszawa-Poznań 2001 s. 66-67 nr 4.

⁸ T. B o r u t k a. *Zadania społeczne laikatu*. Bielsko-Biała 1996 s. 220-221.

⁹ B. L a m b e r t. *Życie ekonomiczno-społeczne*. W: *Nowy obraz Kościoła po Soborze Watykańskim II*. Red. B. Lambert. Warszawa 1968 s. 359-363.

¹⁰ *Sprawiedliwość gospodarcza dla wszystkich. Katolicka nauka społeczna a gospodarka USA. List społeczny Episkopatu USA*. W: *Kościół wobec współczesnych problemów życia gospodarczego. Społeczne dokumenty episkopatów*. Red. S. Fel, J. Kupny. Lublin 2002 s. 131-133 nr 347-355; *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego* s. 79 nr 54-56.

darczo-społecznego. Obecność Kościoła w życiu gospodarczym musi uwzględniać z jednej strony transcendencję chrystianizmu w tej dziedzinie, a z drugiej konieczność ukazania aktualności zasad Ewangelii w odniesieniu do problematyki gospodarczej. Miejscem spotkania jest człowiek – jako twórca, ośrodek i cel życia gospodarczo-społecznego (KDK 63)¹¹

II. ZASADY ŻYCIA GOSPODARCZEGO

Kościół w swoim zaangażowaniu na rzecz życia gospodarczego nie ogranicza się wyłącznie do krytycznego oceniania rozwiązań gospodarczych, ale wskazuje także zasady, którymi należy się kierować, podejmując działalność gospodarczą. Zasady te odnajdujemy w nauczaniu społecznym Kościoła.

Dobro osoby ludzkiej stanowi centrum zainteresowania Kościoła. Można powiedzieć, że i świat, i Kościół pragną dla człowieka tego samego – jego pomyślności i dobra. Świat, starając się zapewnić człowiekowi pomyślność i dostatek, daje mu ziemskie środki; Kościół, prowadząc człowieka do zbawienia, proponuje mu środki nadprzyrodzone. Obie te działalności wzajemnie się dopełniają, stąd można uznać, że człowiek jest miejscem spotkania Kościoła i świata¹² Instytucje kościelne i świeckie winny zatem być służebne wobec osoby ludzkiej. Wszelkie działania w dziedzinie gospodarczej muszą uwzględniać dobro osoby ludzkiej i temu dobru być przyporządkowane. Kościół opowiada się za takim rozwojem gospodarczym, który za cel bierze sobie dobro człowieka, i tylko taki rozwój uznaje za prawdziwy postęp. Życie gospodarcze nie powinno zmierzać jedynie do pomnażania dóbr wyprodukowanych i zwiększania zysków czy wpływów; przede wszystkim powinno służyć osobie ludzkiej. Wynika z tego, że godność osoby ludzkiej stanowi ważną zasadę partycypacji Kościoła w życiu gospodarczym¹³

Powszechne przeznaczenie dóbr dla wszystkich ludzi to kolejna zasada obowiązująca w życiu gospodarczym. Sobór Watykański II opisuje ją w następujący sposób:

¹¹ M. F i a ł k o w s k i. *Stosunek Kościoła do świata*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*. Lublin 2000 s. 272.

¹² Cz. P a r z y s z e k. *Świecki chrześcijanin w świecie*. „Communio” (wersja polska) 1:1981 nr 6 s. 28-29.

¹³ *Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego* s. 69 nr 10.

Bóg przeznaczył ziemię wraz ze wszystkim, co się na niej znajduje, na użytek wszystkich ludzi i narodów, dlatego też dobra stworzone powinny w słusznej mierze docierać do wszystkich; przewodniczy temu sprawiedliwość, a miłość jej towarzyszy. Jakikolwiek byłyby formy własności dostosowane do prawnych instytucji narodów, odpowiednio do zróżnicowanych i zmieniających się okoliczności, należy zawsze zwracać uwagę na to powszechne przeznaczenie dóbr. Dlatego korzystając z tych dóbr, człowiek powinien uważać zewnętrzne, legalne posiadanie przez siebie rzeczy nie tylko za swoje własne, lecz także za wspólne, w tym znaczeniu, że mogą one przynieść pożytek nie tylko jemu samemu, lecz także innym (KDK 69).

Zasada powszechnego przeznaczenia dóbr od strony przedmiotowej podkreśla, że dobra stanowią własność wspólnoty, nie są zatem dane poszczególnym ludziom lub określonym społecznościom, lecz wszystkim ludziom, choć nie w sposób egalitarny. Od strony podmiotowej zasada powszechnego przeznaczenia dóbr zwraca uwagę na prawo do powszechnego używania dóbr. Prawo to ma priorytet przed prawem do posiadania. Kościół umieszcza prawo własności w kontekście zasady powszechnego przeznaczenia dóbr. Posiadanie dóbr nie jest zatem prawem absolutnym, lecz jako prawo ludzkie jest ze swej natury ograniczone. Prawo do posiadania własności jest obciążone społeczną hipoteką, jest podporządkowane uniwersalnemu przeznaczeniu dóbr. Zasada powszechnego przeznaczenia dóbr wskazuje na moralne powinności właściciela względem wspólnoty i określa sposoby godziwego użytkowania dóbr, zarządzania nimi i czerpania z nich korzyści¹⁴

Każda wspólnota, także gospodarcza, organizuje się wokół jakiegoś dobra, które określa jej sens i cel. Podstawową zasadą życia gospodarczego jest dążenie do realizacji dobra wspólnego. Dobro wspólne stanowi całość tych warunków życia społecznego, dzięki którym jednostki, rodziny i zrzeszenia mogą pełniej i łatwiej osiągnąć doskonałość (*Mater et Magistra* nr 65; KDK 26, 74). Główną ideą zawartą w zasadzie dobra wspólnego jest fakt, że warunkiem pełnego rozwoju osoby ludzkiej jest obecność w grupie społecznej i współdziałanie z innymi. Tylko wspólnym wysiłkiem można stworzyć dobra decydujące o kształcie naszego człowieczeństwa. Urzeczywistnienie dobra wspólnego wymaga pewnego porządku: reguł, instytucji, organów itp., umożliwiającego poszczególnym podmiotom indywidualnym i zbiorowym realizację własnych interesów w dążeniu do osiągnięcia wspólnych celów z poszanowaniem wolności. W życiu gospodarczym chodzi nie tylko o zapewnienie każdej

¹⁴ J. G o c k o. *Porządek własności w kontekście powszechnego przeznaczenia dóbr*. W: *Katolicka nauka społeczna. Podstawowe zagadnienia z życia gospodarczego*. Red. J. Kupny, S. Fel. Katowice 2003 s. 103-118.

osobie ludzkiej niezbędnemu minimum dla godnego życia, ale także o zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy i dobrobyt¹⁵

Z zasadą dobra wspólnego łączy się kolejna zasada – solidarności, która jest określana jako „mocna i trwała woła angażowania się na rzecz dobra wspólnego wszystkich i każdego, wszyscy bowiem jesteśmy odpowiedzialni za wszystkich” (SRS 38). Zasada ta bierze początek od dostrzeżenia nierówności pomiędzy członkami społeczeństwa. Nierówność uzdolnień, losów życiowych i osobistego ukształtowania życia prowadzi do nierówności ekonomicznej. Zasada solidarności domaga się, aby osoby, które nie są w stanie prowadzić godnego życia, nie były pozostawione przez wspólnotę same sobie. Społeczeństwo winno uzdalniać osoby słabsze do brania udziału w stosowny sposób w dobrach kultury i sukcesach gospodarczych¹⁶ Zasada solidarności wyraża dwie podstawowe tendencje, kształtujące istotę życia społecznego, mianowicie „dawanie” i „branie” Zasada ta określa obowiązki „od dołu” i uprawnienia „od góry” oraz odwrotnie. Ma ona jak najlepiej zagwarantować realizację dobra wspólnego i rozwój osoby ludzkiej przez wzajemną współpracę i współdziałanie wszystkich w obrębie danych społeczności¹⁷

Kolejną zasadą, którą powinien kierować się katolik w działalności gospodarczej, jest zasada pomocniczości (subsydiarności). Stanowi ona najwyższe i nienaruszalne prawo filozofii społecznej, głoszącej, że „co jednostka z własnej inicjatywy i własnymi siłami może zdziałać, tego jej nie wolno wydzieierać na rzecz społeczeństwa; podobnie niesprawiedliwością, szkodą społeczną i zakłóceniem ustroju jest zabieranie mniejszym i niższym społecznościom tych zadań, które mogą spełnić, i przekazywanie ich społecznościom większym i wyższym” (*Quadragesimo anno* nr 79). Zasada pomocniczości ma swoje źródło i podstawę w osobie ludzkiej, która jest podmiotem życia społeczno-gospodarczego, i w naturze samej społeczności, której celem jest wspólne osiągnięcie dóbr niezbędnych dla poszczególnych osób w ich rozwoju. L. Roos uważa, że zasadę pomocniczości można wyrazić w trzech stwierdzeniach:

1. Każda pojedyncza osoba i każda mała grupa ma nie tylko prawo, ale i obowiązek czynić samodzielnie to wszystko, co własną mocą potrafi czynić;

¹⁵ W P i w o w a r s k i. *ABC katolickiej nauki społecznej. Cz. 1: Wprowadzenie, podstawy, kierunki.* Pelplin 1993 s. 77-80.

¹⁶ L. R o o s. *Zadania państwa w gospodarce.* W: *Katolicka nauka społeczna. Podstawowe zagadnienia z życia gospodarczego* s. 171.

¹⁷ W P i w o w a r s k i. *Zasada solidarności.* W: *Słownik katolickiej nauki społecznej.* Red. W Piwowarski. Warszawa 1993 s. 198-199.

2. Jeżeli siły te okażą się przejściowo za słabe, to wyższa płaszczyzna społeczna powinna udzielić pomocy, pamiętając, że jej celem jest wsparcie własnej zdolności działania i przywrócenie do pełnej sprawności;

3. Jeżeli udzielona pomoc osiągnęła cel, czyli zaradziła trudnej sytuacji i pobudziła własną zdolność, musi być znowu wycofana¹⁸

III. ZAANGAŻOWANIE KATOLIKÓW ŚWIECKICH W DZIEDZINĘ ŻYCIA GOSPODARCZEGO

Katolicy świeccy są pełnoprawnymi członkami Kościoła, objętymi jego tajemnicą i obdarzonymi specyficznym powołaniem (ChL 9). Celem tego powołania jest „szukanie Królestwa Bożego przez zajmowanie się sprawami świeckimi i kierowanie nimi po myśli Bożej” (KK 31). Katolicy świeccy mają na kształt zaczynu przepajać świat duchem Ewangelii, czyniąc Kościół obecnym i aktywnym w takich miejscach, gdzie bez ich pomocy nie mógłby z pewnością dotrzeć z przesłaniem Dobrej Nowiny¹⁹ Sobór Watykański II dokonał nobilitacji doczesności, stwarzając przesłanki do uznania aktywności ludzkiej w sferze życia społecznego, gospodarczego i politycznego za aktywność, do której katolicy świeccy mają specjalne powołanie. Działając w świecie, katolicy świeccy wypełniają misję ewangelizacyjną Kościoła i dążą do świętości.

Obowiązek angażowania się katolików świeckich w życie gospodarcze wynika najpierw z nakazu czynienia sobie ziemi poddaną, który Stwórca przekazał człowiekowi (Rdz 1, 28). Świat nie jawi się więc jako byt skończony, lecz jako rzeczywistość dynamiczna, poddana nieustannym zmianom. Kolejnej przyczyny należy szukać w sakramencie chrztu i bierzmowania. Z nich wypływa zadanie budowania Królestwa Bożego na ziemi, co domaga się czynnego uczestnictwa katolików świeckich w tworzeniu nowego ładu społecznego-gospodarczego. Nie bez znaczenia są również dary i charyzmaty, jakie człowiek otrzymał od Boga. Aktywność w dziedzinie życia gospodarczego to możliwość dobrego wykorzystania i zrealizowania otrzymanych darów.

¹⁸ *Zadania państwa w gospodarce* s. 170-171.

¹⁹ Zob. A. L i e d m a n n. *Apostolat wiernych a wartości ziemskie w świetle uchwał Soboru Watykańskiego II*. „*Studia Warmińskie*” 8:1971 s. 94-96.

Wreszcie zaangażowanie katolików świeckich w sferę życia gospodarczego stanowi konsekwencję właściwie rozumianej miłości bliźniego. Służba bliźniemu stanowi okazję do świadczenia o swojej wierze, która winna inspirować wszelkie przestrzenie ludzkiej działalności²⁰

Angażując się w dziedzinę życia gospodarczego, katolik świecki musi pamiętać, że podejmuje swoją działalność we własnym imieniu (por. KDK 76). Wiara skłania go, aby unikał bierności w szeroko pojętym życiu gospodarczym, ale zostawia mu cały trud i odpowiedzialność poszukiwań oraz ryzyko decyzji. Katolik świecki nie wnosi gotowej doktryny gospodarczej i nie ma także recepty na najlepsze rozwiązania w kwestiach gospodarczych. W swoim doczesnym działaniu powinien nie tyle oczekiwać interwencji Bożej, ile kierując się własnym intelektem oraz inwencją podejmować zadania związane z przemianą świata. W poszczególnych dziedzinach aktywności doczesnej obowiązują go prawa i metody właściwe każdej dyscyplinie. Katolicy świeccy nie powinni zatem oczekiwać bezpośrednich dyrektyw władzy kościelnej, ale wykonywać swoje obowiązki doczesne samodzielnie i na własną odpowiedzialność, kierując się głosem swego sumienia, ukształtowanego w myśl zasad chrześcijańskiej moralności, głoszonej przez Urząd Nauczycielski Kościoła.

Zaangażowanie gospodarcze katolików świeckich nakłada na nich obowiązek ciągłego kształtowania sumienia w duchu chrześcijańskim. W jego budzeniu i kształtowaniu szczególna rola przypada rodzinie, nauczycielom i wychowawcom oraz duszpasterzom. Chodzi tutaj zwłaszcza o uwrażliwienie na łączenie swojej wiary ze sprawami życia gospodarczego. Niewątpliwą pomocą w tej dziedzinie służy znajomość społecznej nauki Kościoła, która obok teoretycznie sformułowanych podstawowych zasad antropologii chrześcijańskiej zawiera także zestaw konkretnych zaleceń, dotyczących życia gospodarczego. Rodzi to postulat propagowania katolickiej nauki społecznej w ramach szeroko pojętego duszpasterstwa oraz tworzenia szkół formacji, przygotowujących do działalności społeczno-gospodarczej²¹

Skuteczna i efektywna aktywność katolików świeckich w dziedzinie gospodarczej zależy od ich kompetencji w zakresie zagadnień gospodarczych. Dotyczy to szczególnie tych osób, które kształtują życie gospodarcze, czyli właści-

²⁰ Zob. T. W ó j c i a k. *Zaangażowanie polityczne świeckiego katolika*. „Chrześcijanin w Świecie” 26:1997 nr 3 s. 61.

²¹ Zob. I. S t o l a r c z y k. *Czynić bardziej ludzkim oblicze ziemi. Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego*. W: *W trzecie tysiąclecie. Komentarz pastoralny do dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego*. Red. W Lechowicz. Tarnów 2002 s. 61-63.

cieli, przedsiębiorców, kupców i handlowców itp. Profesjonalizm w dziedzinie gospodarczej, znajomość współczesnej doktryny gospodarczej oraz ciągle poszukiwanie nowych rozwiązań, lepiej służących dobru człowieka, winny charakteryzować katolików świeckich zaangażowanych w tę dziedzinę²²

*

Ponieważ człowiek jest drogą Kościoła, Kościół każdej epoki musi być świadomy tego wszystkiego, czego człowiek doświadcza, a zwłaszcza zagrożeń płynących z dynamicznych przemian dokonujących się w świecie (zob. RH 14). Dotyczy to także sfery życia gospodarczego, w której Kościół stara się głosić prawdę Chrystusa i dawać o Nim świadectwo. Zadaniem Kościoła jest pomaganie ludziom w należyтым ukształtowaniu porządku gospodarczego, w której to pracy szczególna rola przypada aktywności katolików świeckich. To właśnie ludzie wierzący, realizując wskazania wiary w konkretnych przedsięwzięciach gospodarczych, mogą przyczynić się do skierowania świata poprzez Chrystusa do Boga. Zdaniem J. Zabłockiego w świecie, w którym szybkie i dalekie przemiany są zasadą jego istnienia, gwarancja obecności Kościoła w większej mierze czerpana jest z jego zdolności do uczestnictwa w tych przemianach niż z jego siły konserwowania tego, co jest. Uzasadnia to w pewien sposób, dlaczego ciężar tej obecności z instytucji Kościoła przesuwa się w większym stopniu na obecność samych katolików świeckich, czynnie wraz z niechrześcijanami zaangażowanych w różne dziedziny życia²³

BIBLIOGRAFIA

- B o r u t k a T.: Zadania społeczne laikatu. Bielsko-Biała: Scangraph 1996.
- F i a ł k o w s k i M.: Stosunek Kościoła do świata. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*. Lublin: Atla 2 2000 s. 249-292.
- Katolicka nauka społeczna. Podstawowe zagadnienia z życia gospodarczego. Red. J. Kupny, S. Fel. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2003.

²² Zob. J. W a l. *Apostolat w życiu społeczno-gospodarczym*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Lublin 2002 s. 526-543.

²³ J. Z a b ł o c k i. *Kościół i świat współczesny. Wprowadzenie do soborowej konstytucji pastoralnej „Gaudium et spes”* Warszawa 1986 s. 378.

- Kościół wobec współczesnych problemów życia gospodarczego. Społeczne dokumenty episkopatów. Red. S. Fel, J. Kupny. Lublin: Wyd. KUL 2002.
- Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego. W: II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Warszawa-Poznań: Pallottinum 2001 s. 65-81.
- L a m b e r t B.: Życie ekonomiczno-społeczne. W: Nowy obraz Kościoła po Soborze Watykańskim II. Red. B. Lambert. Warszawa: PAX 1968 s. 359-363.
- M a j k a J.: Etyka życia gospodarczego. Wrocław: Wyd. TUM 1982.
- S t o l a r c z y k I.: Czynić bardziej ludzkim oblicze ziemi. Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego. W: W trzecie tysiąclecie. Komentarz pastoralny do dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego. Red. W. Lechowicz. Tarnów: Biblos 2002 s. 54-64.
- W a l J.: Apostolat w życiu społeczno-gospodarczym. W: Teologia pastoralna. Red. R. Kamiński. T. 2: Teologia pastoralna szczegółowa. Lublin: Atla 2 2002 s. 526-543.

THE CHURCH'S PRESENCE IN ECONOMIC LIFE

S u m m a r y

Economic life seems to be one of the most dynamically developing spheres in the modern world. These changes are a source of hope but also they carry a lot of questions and problems. The questions deserve attention of the Church whose mission it is to preach the Gospel in order to fill the whole reality of the earth with its spirit.

The article undertakes the issue of the Church's involvement in economic life. It shows the prophetic-critical function as the Church's proper function in the sphere of economic life, next the most important principles worked out by the Church's social teaching on which it should be based, and finally the special role of lay Catholics in the field of economic life.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: życie gospodarcze, zasady życia gospodarczego, katolicy świeccy, funkcja profetyczno-krytyczna Kościoła.

Key words: economic life, principles of economic life, lay Catholics, the Church's prophetic-critical function.